

XVIII.

Om M. Christoffer Mummess Katekismusforklaring.

Til Kundskab om Kristendomsundervisningens Standpunkt i ældre Tid ere Lærebøgerne af ikke ringe Interesse, saa meget mere som man tidligere i højere Grad holdt sig til Bøgerne, end sædvanligt er nu for Tiden. Blandt saadanne Skrifter fortjener at nævnes de af Præsten i Aasted

og Skjærum i Aalborg Stift Mag. Christoffer Mumme¹⁾ udarbejdede »Underviisnings Spørgsmaal for at forstaae og i Levnet til Brug at føre D. Morten Luthers liden Catechismus, Endeel brugte i Aalborg Stift af Biscoperne Salig og Høyærværdig Ihukommelse D. M. Foss, D. H. Borneman, D. J. Bircherod, men Mestendeel samlede efter Hans Velædle Høyærværdighed Mag. Frantz Thestrup, nu Biscop over Aalborg Stift, hans Overhørelses Maade i Visitatzerne, Befaling at forfatte dem i Pennen, Skriftlige Correcturer og Forbedringer, og Besluttelse til Uniformitet i Stiftet for Degnene, Skoleholderne og Huus-Fædrene, at Præsternes Arbejde nogenlunde kunde lættes, og Ungdommen dog frugtbarligen underviises og overhøres. Kiøbenhavn, Trykt hos J. J. Høpfner, Universitets Bogtrykker, og findes hos hannem tilkiøbs«. (286 Sider i 8vo, uden Trykkeaar²⁾). Til dette Arbejdes Historie er der af Amanuensis H. P. Barfod i Aalborg meddelt os nogle Breve fra det derværende Bispearkiv, skrevne af M. Christoffer Mumme til Biskop Fr. Thestrup, hvis Omhu for Almuens Undervisning ogsaa fra anden Side er os bekjendt³⁾. Det første Brev forudsætter tidligere, os nu ikke bekjendte Forhandlinger mellem Mumme og Thestrup, og da navnlig at den sidste havde underkastet Manuskriptet til Katekismusspørgsmaalene en Revision, ligesom den ovenstaaende Titel viser, at Skriftet var uarbejdet efter Biskoppens Opfordring.

1.

Høyærværdige Hr. Biscop,

Høystelskede Fader i Herren.

Jeg har nu i 5 Dage subsisteret ved Art. 3tium de re-missione peccatorum, finder der lituram over det Spørgsmaal:

¹⁾ Om denne Mand, der senere blev Biskop i Aalborg, se foran S. 613.

²⁾ Hos Worm og andensteds angives Bogen som trykt 1721, men skjønt den har modtaget »Imprimatur« i dette Aar, viser dog et af de følgende Breve, at den i det tidligste først kan være udkommen 1722.

³⁾ Pontoppidan, Annal. eccl. Dan. IV, 39. Jvfr. W. Rothe, Det danske Almueskolevæsen, S. 8.

effterdi ieg h r mine Synders forladelse, hvi gaaer ieg da till Skrifte? S. Kunde ieg troe Syndernis forladelse saa stadig, som ieg skulde, foruden Skriftestolen, giortis ei n dig at afl sis; men min troe er svag, derfor søger ieg at styrche dend ved dend tillsagn: hvadsomhelst forladis paa Jorden etc. Deris Høyærværdighed har satt 2 NB. i Bredden og udslettet baade Sp rsm al og Svar. Jeg seer dett an for en fornøden qu stion, som jeg kand testere, Ungdommen har selv moveret, og ieg endnu ey anderledis h r underrettet dem om: ej heller seer ieg ringeste fare; thi ieg gaaer alldrig till Skrifte, uden for troens skyld at styrche; og de Karske have iche etc. N gtede ieg, at ieg fik mine Synders forladelse i Skriftestolen, berøvede ieg mig selv en stoor trøst: som derfor næste Sp rsm al følger paa: troer du da at faae dine Synder forladt ved afl sningen? Resp. Ja. Men troede ieg iche, at mine Synder vare mig af Gud forladte, f rend ieg kom i Skriftestolen, var ieg ilde deran. Og dette er en Ting, ieg driver meget ofte med Ungdommen. Vill vente ved leilighed Deris Høyærværdigheds Underr tning, og næst allertrohiertigste Vellstands  nske, forbliver med all s nlig respect,

Aaested d. 9 Dec.

1718.

Deris Høyærværdigheds
forbundne Tiener og Forbeder hos Gud
Christoph. Mumme.

P. S. Ligeledis forespørger ieg ydmygelig, hvorledis at forstaae dend correctur. Jeg sætter Meeningen af de ord: Jeg troer Syndernis forladelse, at være denne: Jeg troer, at ieg har mine Synders forladelse. Correcturen er: Jeg troer, at ieg kand faae mine Synders forladelse. Hvad mig selv er angaaende, nægter ieg iche, dett skulde io støde mig, om ieg l ste ordene allene med dett haab: Jeg kand faae mine Synders forladelse, og iche med dend stadige troe, io stadigere io bedre: Jeg har mine Synders forladelse. Hvad frycht eller fare her kand være, at det skulde misbrugis till S cherhed, faaer Gud selv at svare till, som ved Johannem og Paulum, ia ved Jesum selv hos den Verchbrudne har givet lige Meening.

Udskrift: Vell dle, Vellbaarne, Høyærværdige Herre, Mag. Frantz Thestrup, H ybet roede Biscop over Aalborg Stift, min gunstige  vrighed og Fader i Herren,   Aalborg.

Paategnet af Thestrup: D. 18 Dec. 1718 fra M. Mumme, Quæst. Catechet., svared med hans Bud d. 23 Dec., priv. Cop.

2.

Høyærværdige Hr. Biscop,

Høystelskede Fader i Herren.

Saasnart ieg kunde, bragte ieg med egen Skriff Catechetica til Ende, men saa smaat, at dett iche, saavidt ieg holdte for, vill tiene Bogtrycheren; thi maatte ieg overlevere dett, for nogle Uger siden, till Thomes Calmer i Bechman her i Sognet, som skriver vel og har allerede viist mig nogle Arch. Dette sidste Arch af samme Spørmaal sendis Eders Høyærværdighed: ligesaa smaat maatte all resten skrivis, og dog ere der 12 Arch noget nær, som ieg meener bliver i Trychen 18 Arch. Jeg vilde ønske at have et exemplar af D. Lodbergs Catecheticis, som Deris Høyærværdigheds Brev mældede om; var der saa noget eenfoldigere derudi, vilde man og samle det herind. Men ieg frychter kun lidet derfor; thi D. Lodberg, hvorvel en berømmelig og nidkjær Biscop, kand dog iche viide, hvad Eenfoldig Ungdom kand fatte og hvad iche. Tillmed har ieg for rum Tid siden underrætning om hans Catechizations Maade i Kjøbenhavn, som var meere erudit og acroamatisch, end mand kunde byde voris Landsbyer. Titelen sendis og till Eders Høyærværdigheds correctur og approbation, og anden fortale gjør ieg iche. Ed. Høyærværdighed har gjort fortalen grundig, forstaaelig og opbyggelig noch i sin Approbation. Titelen er lige effter Kongens Lov, om Ed. Høyærværdighed gunstig behager, vill fornødentlig saa være; thi ieg har nu i 5 Aar allevegne i Stiftet hørt forud denne Bogs fatalia, og saadant tier mand i Eders Høyærværdigheds Nærværelse; hver rættindig Præst længis effter dend, dog paa den Maade, at dend bliver reguleret effter Kongens Lov etc. Jeg for min persone tør love Ed. Høyærværdighed, at, naar vi hos os har haft dend trycht eet Aar omkring, skall ieg, med Guds hielp, fremstille vell 10 af de Unge, som skall kunde overheere ligesaaavel som Præst og Degn. Mens som Ed. Høyærværdighed har haft Umage hidindtil, beder ieg endnu, har dend fornødne Godhed, at lade Breve gaae i ganske Stiftet af indlagde indhold; Saa skall ieg

iche vove længere at bie med Trychen. Det er vell en dristig Begiæring, mens Eders Høyærværdighed skall umueligt tage Skade derved. Mr Finchenhof har ieg og aparte tillskrevet, og langt fra at ieg hans Umage herudi begiærer uforskyldt. Vill saa ved leilighed vente Ed. Høyærværdigheds gunstige Svar og indlagte Arch igien af Catecheticis. Recommenderer mig, næst all Vellstands trohiertige ønske, forblivende

Aaested d. 18 Dec. 1719. Deris Høyærværdigheds
ærbødigste Tiener og Forbeder hos Gud
Christoph. Mumme.

Udskrift til Biskop Fr. Thestrup, der udenpaa har bemærket, at han har modtaget Brevet den 23 Decbr. 1719.

Vedlagt findes følgende Udkast til Titel:

Spørsmåale for at forstaae de bare ord og
fatte den rætte Meening i hjertet af
D. Morten Luthers liden Catechismus.
Eendeel brugte i Aalborg-Stift af Biscoperne,
Salig og ærværdig hukommelse
D. Foss, D. Bornemann, D. Bircherod,
mens
Meestendeel samlede og ordentlig indrættede efter
Hans Vellædle Høyærværdighed,
Mag. Frantz Thestrup,
itzige Biscop over Aalborg-Stift,
Hans
Overhørelses Maade i Visitatzerne,
Befalning at befatte dem i Pennen
effter de giorte Anstalter i Stiftet,
Skriftlige Correcturer og Forbedringer nu 3die Gang,
og derpaa grundede
Besluttelse til Uniformitet i Stiftet,
At Underviisningen kand forrættis af
Degne, Scholeholdere, Huusfædre og Huusmødre
effter Kongens Lov og D. Luthers fortale i Catech.
og
Præsternis Arbeide i Lærdommen faciliteris og lættis
saa og

At Ungdommen, som kommer fra et Sogn og
Herredt till et andet, dog altid paa eens
Maade frugtbart kand
Undervisis og overhøris.

Endvidere findes følgende Blad vedlagt:

Hans Høyærværdighed ville behage at lade Titelen gaae om till hver Præst, og derhos forsichre:

1. At Bogen skall præstere, hvis Titelen lover.

2. At, hvorvell Bogen vill, efter apparence blive 18 Arch, de dog, som prænumererer Penge till visse Exemplarier, skulle nyde Exemplariet for 13 β klingende Mynt, da siden stychet vill koste 1 fl og derover.

3. Saafremt allting gaaer vell, og revisionen i Kjøbenhavn iche vill meget hindre, har ieg saavidt forsichring for mig, at ieg skall kunde tilstille en hver prænumererende sine exemplarier inden Ste Hans Dag tillkommende Sommer.

4. For prænumerationen at befordre, ville Deris Høyærværdighed betage dem dett, som fast støder alle, at dend er saa vittløftig; og derimod underrætte dem, at dend α . afsætter visse Lectioner till hver Uge, β . Indfører Catechismum ord fra ord, undtagen i det sidste Arch, γ . forklarer alle Sprog i Huustavlen og Sententzerne, saa og hvert ord i Catechismo selv, δ . har ganske korte Svar for de Unge med triviale locutioner, og derimod lange forklaringer, som af Bogen læsis op af Læreren; ϵ . Inted deraf læris udenad. Dett er noch at de Unge ligesom hidindtil, udenad lærer Catechismum og Evangelia. — Denne Declaration af Eders Høyærværdighed vill giøre Verket frugtbart, som vell ellers vill hindris præconceptis opinionibus.

5. Hvis en hver vill prænumerere, maatte enten nu strax Provsterne tilstillis, og ved dem till Bisperesidentzen imod Mr Finchenhofs Qvittering, eller og till Paaske-Landemode.

Jeg igien hermed, med egen Haands underskrift, forpligter mig til at holde hver vedkommende skadisløs. Aaested Præstegaard d. 18. Dec. 1719.

Christoph. Mumme.

3.

Foran i Udgaven af Katechismusspørgsmaalene findes følgende Skrivelse fra Biskop Thestrup til det theologiske Fakultet aftrykt:

Til at raade Boed paa den store Vankundighed, som forarsagis hos Almuen paa Landet i det at de Unge ikke ret fatte det Christi Begyndelses Ord; Endeel, fordi de icke af Læreren med Flid og paa den rætte Maade fremsættes for dem; Endeel fordi de selv over den besværlige Maade at underviises, faae Lede til den usvigelige Melck, som de maatte faae Lyst til, om de kunde derpaa faae den rette Smag;

Da haver den Ærværdige og Høylærde Mag. Christopher Mumme paataget sig den Christelige Ombu (efter den Maade, som ved Guds Bistand her i Aalborg Stift har voren anseet for den lemfeldigste og beqvemteste til at give de Unge Lyst til den Salige Lærdom) at samle disse opbyggelige Underviisnings Spørgsmaale, at de efter manges Attraae kunde blive deelagtig gjort til andres Underretning, at holde en overeensstemmende Maade med Underviisningen, dog icke at læris uden ad Ord fra Ord, uden af dem, som skulle lære andre. Hvorudi, saa vidt mueligt, ere fulgte de Spørgsmaale, som her i Stiftet af Sl. Biscop Doct. Matthias Foss vare beskickedede, og siden Sl. Biscop Doct. Henrich Borneman gav en kort Methode for Degnene og Skoleholderne, have voren brugelige, men, siden mand efter meere Flittighed med Ungdommen erfarede, at endeel vare begierlige efter videre Kundskab og Bibelens Læsning, da, at der kunde være meere Anledning for Lærerne at bære meere frem for dem af nye og gamle Ting; og de som mulig underviises, og de, som selv kand læse i Bøger, kunde og faae meere Oplysning, da ere disse Spørgsmaal blevne formeerede, dog at de ikke skulle siunes for svare, eller for vidtløftige for dem, som have kun slet Nemme, eller liden Lyst at lære, da efter den Anstalt, som her i Stiftet siden er gjort i det at de Unge deeles i 3 Ordener: Den Nederste, Mellemsste og Øverste, saa ere og Spørgsmaalene derefter afdeelede og antegnede i Bredden med disse Bogstaver N. M. Ø. Hvor skal agtes, at de Spørgsmaale N., som ere for de Nederste, fordrer

alleene efter den eenfoldige Catechisismi Ord, at de lære de 5 Catechisismi Parter uden ad. De, som ere mere begierlige, kand forfremmes i de Spørsmåale M. som ere for den Mellemste Orden til at forstaae Catechisismi Ord, og fatte den rætte Meening deraf i Hiertet, og tillige at læse og forstaae Hustaellen, Sententzerne, og hvis der indeholdes i Catechismo. De, som tragte efter at gaae videre frem, kand søge meere Kundskab i de Spørsmåale Ø. til de Øverste og Beste, hvor icke hensees til Alder, men Nemme, Lærvillighed og Oplysning, saa et Barn kand og tit svare under Øverste Classe, og der fordres baade at vide og føre sig Catechisismi Ord til Nytte til daglig Randsagelse og Levnets Forbedring, og læse fremdeelis Poenitentziss Psalmer, Evangelierne med Christi Lidelsess Historie. Alle 3 Ordener sigte til Forfremmelse efter Kongens Lov og Lutheri Fortale i den liden Catechismo. Og endog de Spørsmåal til de Øverste ere de fleeste, dog ere de icke fleere, end de jo paa en kort Tid kand læris af dem, som have lært at bede GUD om meere Oplysning til Siælens Glæde, og ved GUDs Aands medarbeydende Naade ere lærvillige, som jeg med stor Fornøjelse haver fornummen i mine Visitatzer i Aasted og Skærum Kirker, at mange af Ungdommen, efter den Guds Mands deris ufortrødne og særdelis flittige Siæle-Sørgeres opbyggelige Arbeyde, have gjort reede for alle de Spørsmåale, som her ere antegnede, og selv have vidst den Forklaring, som for Læreren er optegnet, og at opkaste i Bibelen de Sproge og Exempler, som dem haver voren foreholdt. Og det, som er befunden i disse med lige saadan Fremgang i andre flittige Siæle-Sørgeres Meenigheder, maae mand haabe kan fremmes i flere Meenigheder, hvortil GUD forleene Aand og Naade! Hvorfor, som dette Arbeyde sigter til GUDs Ære, og GUDs Børns Forfremmelse i den Saliggjørende Kundskab, som den Ærværdige GUDs Tiener saa haver lempet sig efter, at hand haver brugt de Maader at tale paa, som her i Landet ere brugelige iblant dem, som ved Jordens Dyrkelse have kun nedrige Tancker, og bruge eenfoldige Tale; Saa vil jeg formode, at Deris Høyærværdigheder i den Theologiske Facultet tager dette under Deris nøye Eftersiun, og derudi forandre, fratage eller tillegge hvad som efter Deris grundige og dybsindige Eftertanke kand tiene til GUDs

Meenigheds Opbyggelse, og de dyre-købte Sjæles Salighed at forfremme, at det saaledis kand blive befordret ved Trycken de GUDs Børn til Tieneste, som i dette Stigt længis derefter. Jeg stedse i Bønnen for dem og ald Bereedvillighed til Deris Tieneste forbliver

Aalborg d. 25 Mart.

Ao. 1720.

Deris Velædle

Højærværdighedens

Tienst-ærbødigste Tiener

F. Thestrup.

4.

Forfatteren, M. Christoffer Mumme, har forsynet Skriftet med følgende Fortale, der her meddeles som et ikke uvigtigt Bidrag til Oplysning om Almuens Undervisning paa hin Tid.

Fortale.

Fordi ingen bliver salig uden ved Troen alleene, og Troens Begyndelse er Kundskab om GUD og den forhvervede Salighed ved JEsu Christum; Derfor har Kongens Høypriiselige Lov befælet, at Underviisningen om samme Saliggjørende GUDs Kundskab skal drives paa (1) i Kirkerne af Præst og Degn, (2) i Skolerne af Degn og Skoleholdere, (3) i Huuseene af Huus-Fader og Huus-Moder ved sig selv eller andre.

1. I Kirkerne, naar Catechismus prædikens altid paa eens Maade og uniform, ey alleene i Henseende til den Dags Section, men og Maade og Materie med Degnene, som efter Tienstens Ende Ungdommen det samme forelæser, giver det inden 2 Aar megen Frugt og Oplysning; Dog kand Prædikanteren icke fuldkommen følge den Catechetiske Section, dersom Exordio gives meere end $\frac{1}{2}$ kvarteer af Prædikens Time. (Aldt dette og følgende fornemmelig at forstaae om Lands-byen, thi i Kiøbstæderne haves mangfoldig bedre Raad og Anledning).

Efter Tienesten gaaer Ungdommen ind i visse Kirkens Stole, som de efter Classer er skrevne til, da det vel icke er mueligt for Degnene, besynderlig de enten til Embedet nylig ankomne, eller u-studerede, og i sær i de første Aaringer at catechisere uden ad, om de strict skal holde den saa saare nødvendige Uniformitet med Præsten, men Bogen vil nock haves

ved Haanden. Bibelens Sprog forelæses 3 gange, og Ungdommen tilsiges at læse efter (thi intet af disse Spørsaale læris af Ungdommen uden ad, undtagne Skriftens Sproge). Efter Catechisationen oplæser en af Øverste Classe de behørigte Capitler af Bibelen, imidlertid Degnen i sin Opskrift ategner de den gang tilstæde værende, hvorefter hand gjør nogle faa Historiske Spørsaale af Bibelens oplæste Capitler, særdeelis om Personernis og Stædernes Navne eller stand etc., om det var ræt eller uræt etc., hvori den eller den i de Historier beviiste sin Troe og gode Gierninger etc. Som det nu er Præsten umueligt, hvor fleere Kircker ere, at afbie ald denne Underviisning, om da en skickelig Mand i hver Sogn udi Degnens saa gandske lovlige Forfald, særdeelis om Vinteren, formaaes uden Betaling at forestaae Sangen indtil Degnens Ankomst, tillader Tiden nock Catechisationen ved Degnene hver Helligdag endog i fleere Kirker. Allersidst varer Degnen Ungdommen, hvad og hvor vidt næste Uge skal læses, og hvilcke Bibelens Historier næste hellig Dag skal gøres reede for.

2. I Skolerne bruges meestendeel de Spørsaale N. og M. strax efter Morgen-Bøn og strax efter Aften-Bøn, og findes der vel nogle af Skole-Børnene, som gierne tage imod de Spørsaale Ø., særdeelis om Skoleholdingen drives meere med Lyst end med Tvang og Trussel.

3. I Huusene, hvor Huus-Fader, eller Huus-Moder selv kand læse i Bog, kunde de og betiene sig daglig af disse til baade at underviise og overhøre deris Underhavende, særdelis paa hellige Eftermiddager; (hvor Bonden gjør Hoverie, der frugter Lærernes Ankomst lidt om Søndage). Lovens 2 Bogs 6 Cap. 2 Artickel.

Loven paalegger Unge og Gamle (2 B. 5 C. 11 og 26 Art.) at giøre reede for Catechiszm Ord uden ad, og det giver os N. eller Nederste Orden. Loven udkræver og at enhver skal grundig forstaae og have fattet den rætte Meening i Hiertet af hvis han læser, og derfor kunde giøre Regenskab, og det har givet os M. eller Mellemsste Orden. Samme Lov kræver og, at hver efter Alders Maade skal vide at føre sig Catechiszm Ord og Lærdom til Brug i deris Levnet, og det har givet Ø. eller Øverste Orden. Til denne tredobbelte Lovens Fordring kand

næppe Unge eller Gamle svare med ringere Forraad, end Indholden af disse Spørgsmaal, naar undtages Lærerens vidtløftige Opregnelse af de 7 Bønners Indhold, som dog for endeel Guds Børns indstændige Begierings skyld icke lod sig udelukke.

Siælenis Hyrde og Biscop JESUS Christus have sin naadige Tilsien hos hver, som vil lære, at aldtid maa skee GUD til Ære, hans Meenighed til Forbedring og Saliggjørelse! Amen!

5.

Skriftet forsynedes med følgende Approbation fra det theologiske Fakultet:

Udi disse af Fire Høy-ærværdige Biscoper over Aalborg-Stift hidindtil i Deris Visitation brugte Underviisnings Spørgsmaal, haver jeg, ved flittig Eftersyn paa Facultatis Theologicae Vegne, ingensteds savnet den forud ventede rigtige Overensstemmelse med vor Evangeliske Kirckis reene Lærdom. Saa jeg baade kiender dem værdige til ved Trykken videre at blive bekendte; og derhos vil ynske, at de ved Guds kraftig med arbejdende Naade, saa lykkeligen maa forfremme de Unges og Eenfoldiges Opbyggelse i deris Saligheds Sag, som de til den Ende med Gudelig Fliid og Forstand Christelig ere indrettede.

Kiøbenh. den 28 Julii Ao. 1721.

J. Trelund.

6.

Følgende Brev viser, at der efter Skriftets Approbation til Trykken er hengaaet endnu en rum Tid, inden det er udkommet, og er et Vidnesbyrd blandt flere, som uden Vanskelighed kunne findes, paa de utaalelige Plagerier, som i hine Tider saa ofte forvoldtes Forfattere paa Grund af de gjældende Censurbestemmelser.

Høyærværdige Hr. Biscop,

Høystelskede Fader i Herren.

For Deris Høyærværdigheds gunstige Skrivelse tachis ydmygelig, og skulde ieg forlængst besvaret dend, hvis ieg icke havde hafft det faste Forsætt at afstatte mundtlig Beskeed om Sagen, dett ieg nu er forhindret fra ved Tandpine, som har holdt mig 14 Dage. Saa pligtig ieg tacher Eders Høyærværdighed for

all Godhed, saa rættelig har ieg og Vedkommende i Kiøbenhavn at tache for all den ophold, fortræd, Penge-Spilde mig er forarsaget in re Catechetica. Jeg fih Skriftet igien fra Wenborg¹⁾, da ieg havde givet ordre at sende dend til Flensborg, fordi ieg havde forbudt at forandre deri, og ieg blev advaret at der sandtis mangfoldige Vildelser, baade in dictione et littera. Mit autographum beholder endnu Biscop Worm, qvo jure, veed jeg ikke. Siden ieg fik igien denne approberede Copie i hænde, tacher ieg Gud, at dend iche kom videre (Censoris Berømmelse i alle Maade uforkrænket, som alleene har castigeret sensum, og dette parcissime), at ieg, som maatte vente saa mange øyne med billighed, iche skulde merito blive fabula vulgi, saasom ieg selv i Bogens Skrift har fundet nogle hundrede Vildelser, ey alleene i Bogstavering, men falske Citationer, Omission af Ord og halve Meeninger etc., foruden urætt litera in margine, tvert imod Originalen. Og kand ieg nu umueligt opholde Geystligheden længere, men sender Deris Penge tilbage, ydmygelig og bedende, Eders Høyærværdigheds Famulus, af hvilchen de ere anammede, maatte per occasion dem hver sit²⁾ tilstille, som aftalte, indesluttede hver for sig effter Udskrift og opskrift, og beseglede. Jeg skall iche des mindre iche lade manqvære at corrigere, hvis ieg maae, og fodre Trychen dog uden at være i Sall og Priis interesseret i ringeste Maader. Jeg har allerreede kost saa meget derpaa, at ieg iche bliver nær skadis'øs ved de faae exemplarier, som mig pro labore kand tilltaaais.

Den skamløse Klage over Geystligheden bliver vell besvaret satyrice, men var at ønske, at een Mand af Distinctionen vilde giøre dett ganske sagtmodig, dog heroice med foragt, og theologice med formaning, men er iche Piinen værd, uden dett kunde komme i Kongl. Maysts. hænder. Jeg beder Eders Høyærværdighed tusind gange om pardon, fordi ieg saa ilde har skreven, men ieg er næppe Pennen raadig. Recommenderer allting Deris Gunst og Godhed, forblifvende næst all Velsignelses ønske

Aaested d. 8. Oct. 1722. Deris Høyærværdigheds

ydmvgste Tiener og Forbeder hos Gud
Christoph. Mumme.

¹⁾ Ved Rettelse er Navnet blevet meget vanskeligt at læse.

²⁾ Her er et ulæseligt Ord.

Udskrift til Biskop Fr. Thestrup ved dennes Paategning, om at Brevet er ankommet d. 19 Okt. 1722.

Hvad nu selve Katekismusspørgsmaalene angaar, da afgive de i det hele — enkelte Sønderligheder fraregnede — et ret fordelagtigt Vidnesbyrd om Forfatterens Duelighed som Ungdomslærer; men rigtignok synes den Omstændighed, at samme Bog er indrettet for tre forskellige Kursus (eller, om man vil, for fire, da der ogsaa er særlige Anvisninger for Lærerne), at maatte have frembudt Vanskeligheder ved Benyttelsen. I ethvert Tilfælde maa det vække stor Forundring, hvad Thestrup forsikrer, at i Aasted og Skjærum Sogne kunde mange af Ungdommen gjøre Rede for alle Spørgsmaalene i en Lærebog paa 18 Ark — og vel at mærke, Bogen var dengang endnu ikke trykt, saa Undervisningen maa væsentlig være foregaaet mundtlig. Af Inddelingerne i Bogen, hvori hver Uges Pensum er afsat, ses, at den er bestemt til at gjenneemgaas to Gange i Løbet af hvert Aar, men dette forudsætter atter en Stadighed i Undervisningen og en Ihærdighed fra Lærerens Side, der næsten 100 Aar før Skoleanordningen af 1814 maa vække vor Forbavselse. At Bogen imidlertid virkelig har vundet Indgang og er bleven brugt paa forskellige Steder, og da vel mest i Aalborg Stift, fremgaar af de senere Oplag¹⁾. Mærkes kunde det endnu, at Mummess »Undervisnings-Spørgsmaal» er væsentlig efter samme Plan som den, hvortil vi nu atter ere komne tilbage ved Balslevs Katekismus, men det sidstnævnte Skrift — der dog af mange anses som for vidtløftigt — indeholder rigtignok ikke stort mere end en Fjerdedel af det Lærestof, som er samlet i Mummess Bog, ialfald naar man regner efter Arketal.

¹⁾ Andet Oplag 1734, tredie 1737 (Mummess Dødsaar). Senere er den vistnok bleven fortrængt af Pontoppidans Forklaring.